

Harry Boekwijt *

De Sint-Lambertus in Rosmalen

Onlangs is de restauratie gereedgekomen van de Sint-Lambertus in Rosmalen. De gemeentelijke afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten (BAM) is hierbij betrokken geweest voor wat betreft de begeleiding van de restauratiewerkzaamheden en de subsidiëring. Tevens bood de restauratie een welkome aanleiding om de bouwgeschiedenis van de kerk nader te bestuderen aan de hand van het oude muurwerk en de houten kapconstructies.

Met het plaatsnemen van de steigers konden deze zaken van dichtbij worden bestudeerd en gedocumenteerd. In dit artikel zullen in het kort de resultaten van het bouwhistorisch onderzoek worden gepresenteerd.

Het huidige kerkgebouw kwam grotendeels tot stand in de 15e en 16e eeuw, met een ingrijpende verbouwing van het interieur in 1824. In 1910-1911 werd naar ontwerp van de architect F. Ludewig het gebouw verlengd in oostelijke richting met twee zijkapellen als tweede kruisarm en een langer koor. Deze uitbreiding werd vormgegeven als het bestaande middeleeuwse werk.

Vóór de restauratie van de Sint-Lambertus was de kerk tot dusver nauwelijks bouwhistorisch onderzocht. De bekende architect H.W. Valk, betrokken bij een eerder herstel van de kerk, had in 1955 een korte samenvatting van zijn bevindingen voor wat betreft de bouwgeschiedenis gepubliceerd. Bij een grote verbouwing van 1977-1978 onder leiding van het architectenbureau Van der Laan en Van Hal is helaas geen bouwhistorisch of archeologisch onderzoek uitgevoerd. Aangezien de kerkvloer tijdens de toenmalige verbouwing gedeeltelijk werd uitgediept had een archeologisch onderzoek ons meer informatie kunnen verschaffen over de vroegste

bouwgeschiedenis van de kerk. Hopelijk zijn destijds niet al te veel archeologische gegevens bij het ontgraven verloren gegaan.

In aanvulling op datgene dat al globaal theoretisch bekend was over de bouwgeschiedenis van de kerk, kon het bouwhistorisch onderzoek nu 'harde' gegevens leveren op basis van dendrochronologische dateringen van de kapconstructies. Dit specialistisch onderzoek betreft het date-

ren van houten onderdelen op basis van jaarringen-patronen en is momenteel in dit opzicht de meest nauwkeurige en betrouwbare dateringsmethode. De dendro-monsters werden in opdracht van de gemeente onderzocht door het bureau IBID (Instituut voor Bouwhistorische Informatie en Documentatie) te 's-Hertogenbosch/Deventer.

Het bouwhistorisch onderzoek, dat in goed overleg met de bouwdirectie tot stand is gekomen, is beperkt gebleven tot de hoogstgelegen onderdelen van de Sint-Lambertus. De restauratie betrof namelijk vooral het constructieve herstel van de leidekkingen, goten en de dakconstructies. Op het begane grondniveau zijn steekproefsgewijs waarnemingen verricht daar waar het pleisterwerk van het interieur werd gerepareerd. Hierbij werden restanten aangetroffen van muurnissen onder de vensters van de zijbeuken, die in de 19e eeuw waren dichtgemetseld. Ook zijn plaatselijk fragmenten van natuurstenen (tufstenen) muurdelen in de toren en de scheidingsmuur tussen schip en koor waargenomen.

Deze zijn een aanwijzing dat een deel van een vroegere, romaanse Sint-Lambertuskerk bewaard is gebleven in of onder het huidige, laatmiddeleeuwse kerkgebouw. Tijdens de grote verbou-

De Sint-Lambertuskerk in Rosmalen (Foto: BAM)

wing van 1910-1911 was dit ook al geconstateerd toen met de sloop van de oorspronkelijke koorsluiting van de kerk restanten van tufsteen onder de vloer werden aangetroffen. Het is echter de vraag of we in het opgaande werk van het huidige kerkgebouw alleen te maken hebben met hergebruikte natuursteen, dan wel dat er plaatselijk ook nog sprake is van oorspronkelijk romaans metselwerk. Op zolder, in de scheidingsmuur tussen schip en koor, bleek de daar aanwezige tufsteen te zijn hergebruikt. Het metselwerk maakte deel uit van de vroegere westgevel van het laatgotische koor.

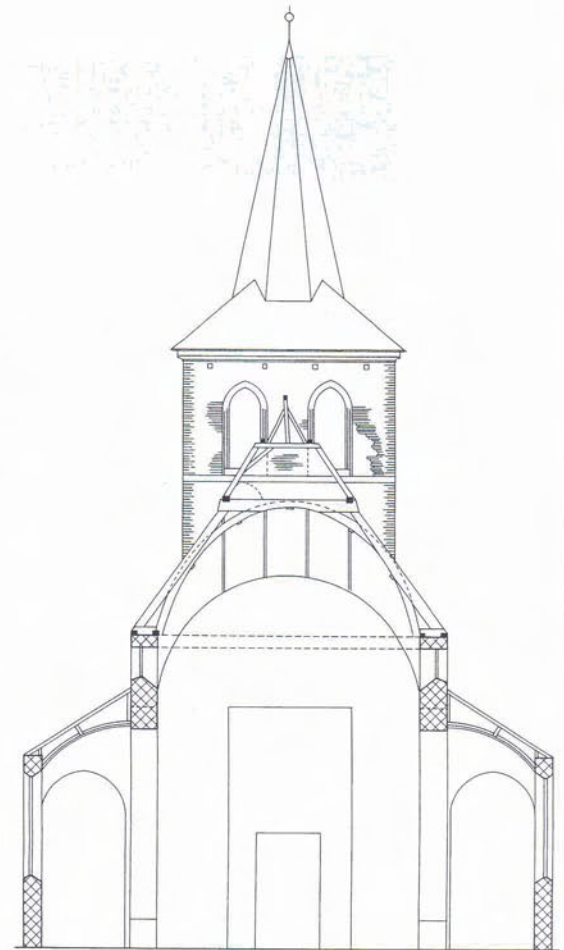
Het huidige oudste onderdeel van de kerk, de toren, kon helaas niet exact worden gedateerd. Een houten monster uit de zolderbalklaag in de toren bleek een té warrig jaarringenpatroon te hebben om te kunnen dateren. De aanname dat de toren in zijn huidige vorm dateert uit het begin van de vijftiende eeuw lijkt aannemelijk, zeker als we constateren dat in dit bouwdeel de grootste bakstenen zijn verwerkt. Als tweede belangrijke bouwphase kan worden genoemd de bouw van het koor, dat nog voor een deel oorspronkelijk is voor wat betreft de houten sporenkapconstructie. Deze is nu, op

basis van de dendrochronologische gegevens te dateren op 1464. Vermoedelijk was in deze bouwperiode het oorspronkelijke, lage romaanse schip nog aanwezig tussen toren en koor. Het koor zal aanmerkelijk hoger zijn geweest dan het toenmalige schip. Een uitgebreide verbouwing van het kerkgebouw vond tenslotte plaats in de 16e eeuw, waarbij het schip werd opgehoogd en uitgebreid met zijbeuken, kruisarmen en een Mariakapel naast de toren. H.W. Valk vermoedde reeds eerder dat deze grote uitbreiding van de kerk zou kunnen hebben plaatsgevonden omstreeks 1550, uitgaande van een kraagsteentje in de Mariakapel waarop dit jaartal staat aangegeven. De dendrochronologische dateringen hebben dit nu ook bevestigd: de kapconstructie op het schip, die nog restanten bevat van een houten tongewelf (deze bevinden zich boven het stucwerk-tongewelf uit 1823/1824), dateert uit 1555, de kap

van het oude transept/zijkapel uit 1545. Rond het midden van de zestiende eeuw heeft de Sint-Lambertus aldus zijn meest kenmerkende vorm gekregen.

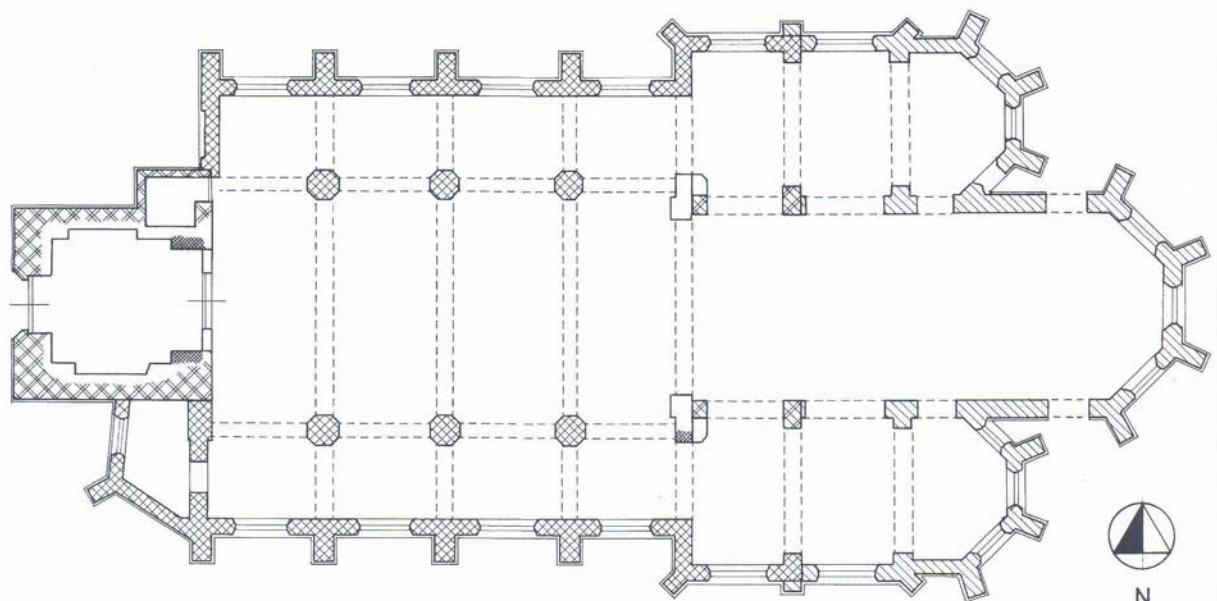
We kunnen nu constateren dat de kapconstructies op de Sint-Lambertus de oudste nog aanwezige houtconstructies van Rosmalen zijn, tezamen met de in 1996 door de sectie bouwhistorie onderzochte en dendrochronologisch gedateerde kapconstructie (1512) van het landhuis Coudewater, dat een onderdeel was van het vroegere klooster. Bij de onlangs gereedgekomen restauratie van de Sint-Lambertus werden, waar nodig, de historische kapconstructies plaatselijk hersteld. Zij zijn als gebouwde historische bron voor het nageslacht bewaard gebleven.

* Harry Boekwijt is bouwhistoricus en werkzaam bij de afdeling BAM.

Dwarsdoorsnede over het schip van de kerk, met de kapconstructie uit 1555. (Tekening: Mirjam v.d. Wal, BAM)

- TUFSTEEN
- CA. 1400-1450
- 1464
- 1544-1555
- 1910-1911

Plattegrond van de kerk met weergave van de verschillende bouwfasen. (Tekening: Mirjam v.d. Wal, BAM)